

kronologiju Križanićeva života, iscrpnu bibliografiju i dakako, reprint u boji integralnog rukopisa, čine ovu knjigu nezaobilaznom u svakom ozbiljnom jezikoslovnom istraživanju.

Mihaela Vekarić

Miloš Milošević, *Iz prošlosti Boke kotorske*. Zagreb: Matica hrvatska (Biblioteka Pleter), 2008., 283 str.

Miloš Milošević (Split, 1920.) nedvojbeno se može uvrstiti među najistaknutije i najzaslužnije bokeljske povjesničare. Najveći dio profesionalne aktivnosti Milošević je proveo radeći u Istorijskom arhivu u Kotoru (ravatelj od 1978. do umirovljenja 1985. godine) te je arhivističko djelatnost (od osnovnog sređivanja i inventarizacije građe do izrade znanstvenih arhivističkih pomagala i publiciranja izvora) posebno značajan dio iz njegova prebogatog stvaralačkog opusa (*Vodič kroz arhivsku građu Istorijskog arhiva Kotor sa sumarnim inventarima muzejskih i crkvenih fondova i zbirki, Kotor, 1977.; Arhiv i nauka. Katalog izložbe dokumenata Istorijskog arhiva Kotor, Beograd, 1980. i dr.*). Potomak drevnih i uglednih dobrotorskih pomorskih obitelji Milošević i Radoničić, Miloš Milošević je veliki dio svoje znanstvene karijere posvetio istraživanju povijesti pomorstva i brodarstva bokeljskih naselja (posebice vidi knjigu *Pomorski trgovci, ratnici i mecene. Studije o Boki Kotorskoj XV-XIX stoljeća*, priredio Vlastimir Đokić, Beograd-Podgorica, 2003.). Svestranih istraživačkih interesa, Milošević je, nadalje, historiografiji podario i brojne monografije i studije iz kulturne (književne, likovno-umjetničke, glazbene, prosvjetne) baštine Boke kotorske (*Poezija baroka: XVII i XVIII vijek. Antologija*, suautor Gracija Brajković, Titograd, 1976.; *Proza baroka: XVII i XVIII vijek. Antologija*, suautor G. Brajković, Titograd, 1978.; *Muzičke teme i portreti*, Titograd, 1983.; *Studije iz književne i kulturne prošlosti*, Titograd, 1987.; *Andrija Paltašić Kotoranin*, Cetinje, 1994. i dr.). Admiral Bokeljske

mornarice, Milošević je i dobitnik brojnih nagrada i priznanja u Crnoj Gori i Hrvatskoj (godine 2008. predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić odlikovao ga je Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske), a svoje ukupno znanstveno djelo darovnicom je ostavio Matici hrvatskoj - Ogranak Dubrovnik.

Za ovu prigodu predstavlja se nova knjiga Miloša Miloševića, objavljena u izdanju Matice Hrvatske u godini kada je njezin autor stekao visoko hrvatsko državno priznanje. Tekstovi (ukupno deset), skupljeni i objavljeni u ovoj knjizi, nastali su tijekom druge polovice 20. stoljeća, a objavljavani su pojedinačno u raznim monografijama i publikacijama.

Zbirka radova Miloša Miloševića započinje tekstom "Pjesnička poslanica Andrija Zmajevića stradalom Dubrovniku 1667. godine" (7-45). Riječ je o poslanici (koja broji 324 stiha) Peraštanina Andrije Zmajevića (kasnije barskoga nadbiskupa) iz vremena kada je bio opat Sv. Jurja pred Perastom, a ispjevana je odmah nakon razorna potresa za nekog neimenovanog autorova prijatelja iz Dubrovnika. Rukopis je pohranjen u Arhivu HAZU u Zagrebu i ovdje se - uz podrobnu raščlambu njegove sadržajne jezgre i jezičnih osobitosti - objavljuje u cijelosti.

Slijedi rad "Izvor Kačićeve pjesme o Marku Ivanoviću iz Dobrote" (47-79). U središtu autorova zanimanja je podvig dobrotorskih pomoraca, braće Marka i Joze Ivanović, sredinom 18. stoljeća u atenskoj luci, zabilježen u tadašnjim književnim djelima Ivana Antuna Nenadića (*Šambek satirisan Božjom desnicom*, dva izdanja iz 1757.) i Andrije Kačića Miošića (drugo izdanje njegova djela *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, 1759.). Autor smatra da je Kačić za svoju pjesmu objavljenu u *Razgovorima* ("Slidi pisma od kavalira Marka Ivanovića iz Dobrote od Boke Kotorske") kao izvor koristio upravo Nenadićev ep (njegovo prvo izdanje), ali i da je vjerojatno poznavao neke bokeljske obitelji te od njih dobio informacije o zaslužnim Dobrotanima iz roda Ivanović.

U idućem prilogu Milošević obrađuje "Neke pomorske teme iz starije lirike Dobrote" (80-111).

Na osnovi 15 pjesmarica (najčešće nepotpisanih), autor je izdvojio niz detalja s pomorskom tematikom i povezo ih prema srodnosti motiva koje obrađuju.

Iduća dva rada odnose se na povijest čitaonica i knjižnica u Boki. U opsežnom radu "Slavjanska čitaonica u Dobroti i preporodna kulturno-politička strujanja" (112-153) obrađuju se opći društveni, politički i kulturni okviri koji su doveli do osnivanja Slavjanske čitaonice u Dobroti, prve ustanove takve vrste na istočnom Jadranu (1862.). Ukazuje se na temeljne ciljeve Čitaonice, njezin politički rad (promicanje narodnjačke misli), djelovanje i prinos istaknutih članova (Vido i Pavo Kamenarović i dr.), književne prinose, te opću ulogu te ustanove u kulturnom i prosvjetnom životu Boke i Dalmacije. U radu "Prilog proučavanju čitaonica i biblioteka u Kotoru i okolici" (155-167) autor ukazuje na kulturno-umjetničku, prosvjetnu, znanstvenu i zabavljачku djelatnost 11 društava, koja su krajem 18. i početkom 19. stoljeća osnovana na kotorskom području (*Casino nobile* - Kotor, *Società del Casino* - Kotor, *Slavjanska čitaonica* - Kotor, *Slavjanska čitaonica* - Prčanj, *Slavjanska čitaonica* - Dobrota, *Srpska čitaonica* - Kotor, *Slavjanski dom* - Kotor, *Hrvatski dom* - Kotor, *Srpska radnička zadruga* - Kotor, *Hrvatski napredak* - Kotor, *Jugoslovenska čitaonica* - Kotor).

Nekoliko sljedećih radova posvećeno je likovno-umjetničkoj i glazbenoj baštini Boke. Prilog "Tragovi prve srebrene pale kotorske katedrale iz 14. stoljeća" (168-176) bavi se autorstvom i vremenom nastanka pale iz stolne crkve Sv. Tripuna u Kotoru (stilski analiza umjetnine i jezična analiza dokumenta o popravku pale iz 1409. godine). Slijedi rad "Arhivska istraživanja o slikaru Tripu Kokolji" (177-196), u kojemu se autor poglavito usmjerava na raščlambu povezanosti i suradnje između Kokolje i Andrije Zmajevića, mecene za izradu slikarskih djela u "Hrvatskoj Sikstini" - crkvi Gospe od Škrpjela. "Muzikološka korespondencija Krste Ivanovića iz druge polovice 17. stoljeća" (197-220) naslov je rada koji se bavi pojedinim sastavnicama iz života uglednog

budvanskog pjesnika, pisca libreta i povjesničara Krste Ivanovića (1628-1688). Prepiska je objavljena u Ivanovićevoj knjizi *Poesie* (Mleci, 1675.), a na ovom se mjestu obrađuje 15 pisama važnih za muzikologiju. Kulturološki blok Miloševićevih radova završava kratkim tekstom "Freske u kotorskoj katedrali" (221-223), a koji se odnosi na analizu sačuvanih dijelova fresaka s prikazom Raspeća i Skidanja s križa (prva polovica 13. stoljeća).

Završni rad u knjizi naslovljen je "Dostignuća i dvojbe u proučavanju doprinosa trojice Peraštana Rusiji Petra I. (Marko Martinović, Matija Zmajević i Ivan Krušala, 1697.-1735.)" (224-260). Obrađuju se životopisi pomorskog trgovca, pedagoga i pisca te podučavatelja ruskim pitomaca Marka Martinovića (1663-1716), filmičan životni put ruskog admirala Matije Zmajevića (1680-1735), te djelovanje peraškog opata Ivana Antuna Krušale (1677-1735) u Rusiji.

Na kraju knjige sadržano je kazalo imena (261-268), bilješka o izvorima (269), tekst Stijepa Miovića Kočana "Miloš Milošević - moralna vertikala našega vremena" (271-281) i sadržaj (283).

Knjiga *Iz prošlosti Boke kotorske* prvo je, prema našim saznanjima, monografsko djelo koje je Miloš Milošević objavio u Hrvatskoj. Odabrani radovi, razvidno je, posvjedočuju o iznimno širokom spektru Miloševićevih istraživačkih interesa te nam podastiru dio njegove prebogat znanstvene baštine. Kako je riječ o zasigurno najplodnijem bokeljskom povjesničaru u posljednjih pola stoljeća zaslužnu za brojne od zaborava otrgnute teme iz riznice povijesti Zaljeva hrvatskih svetaca, ali i o neumornu pregaocu i promicatelju hrvatsko-crnogorskih dobrosusjedskih odnosa, možemo se nadati i vjerovati da će djela tog samozatajnog Bokelja i u budućnosti pronaći svoje mjesto u edicijama hrvatskih izdavača.

Lovorka Čoralčić